

RASİM ÖZDENÖREN'İN ÖYKÜLERİNDE KENDİNE DÖNÜŞ İZLEKLERİ

Return Themes to "Self" in The Stories of Rasim Özdenören

Veysel ŞAHİN*

ÖZET

Rasim Özdenören, eserlerinde toplumsal hayatta meydana gelen değişim ve bu değişimlerin birey ve toplumda meydana getirdiği yozlaşma, çözülme ve dağılışı irdeler. Yazara göre modern çağın metaşalan kişileri, yaşamın kutsal işleyişini acımasızca yok ederken, yarattığı nesnel dünyanın bir parçası olarak da kendi kökensel yazgılarını yok eder. Yazara göre birey, dünyaya indiğinden beri büyük bir kuşatılmışlık içindedir. İnsanın kuşatılmışlığı, onun etrafındaki varlık ve nesnelere olan ilişkisiyle alakalıdır. İnsanın kendi soylu varlığını da bu kuşatılmışlık içinde yeniden anlamlandırıp bilinçlenmesi, tinsel bakımdan kendi sınırlarının farkına varmasını da sağlar. Yazara göre insanın varoluşsal problemlerini "Mutlak Ben" in karşısında irdelemesi, onun ontolojik sınırlarını kavraması ve kendilik bilincine ulaşmasını sağlar.

Rasim Özdenören, öykülerinde kendi kültürü ve değerlerini irdelemiştir. Yerelden evrensel göndermelerde bulunan yazar, bireyin ontolojik sorunları, ruhsal sıkıntıları ve huzur arayışını kendi olma sorunsalı eksininde ele alır.

Anantar Kelimler: Rasim Özdenören, insan, kendilik bilinci, tarih bilinci, aşk estetiği, dine dönüş, ben ve öteki, yol ve yolcu.

ABSTRACT

Rasim Özdenören depicts the changes in the social life and the crashes and dissemination of those changes in terms of the individual and society in his works. According to the writer, the merchandized people of the era abolish their own primordial fate while they mercilessly destruct the sacred operation of life. To Özdenören, the individual is in a state of great confinement since arrived into the earth. The confinement of human is related to her/his relationships with other beings and objects around. To have awareness of the noble being of human and form it in terms of that confinement provides her/him to realize the limits of spirituality. According to the writer, to depict the ontological problems of man in terms of the "Absolute I" provide to realize the ontological limits and achieve the consciousness of entity.

Rasim Özdenören has examined his own culture and values in his stories. The writer, who refers from the local to the universal, depicts the ontological problems of the individual, the psychological defects and the search for peace in terms of the problem of being self.

Key words: Rasim Özdenören, human, consciousness of self, consciousness of history, esthetics of love, returning to the religion, I and the Other, way and wayfarer.

GİRİŞ

Rasim Özdenören, 20 Mayıs 1940'da Kahramanmaraş'ta doğar. İlk ve ortaöğretimini Maraş, Tunceli ve Malatya' gibi şehirlerde tamamlar. Sanatçı 1964 yılında İstanbul Üniversitesi'nin Gazetecilik Enstitüsü'nü, 1967 yılında ise Hukuk Fakültesi'ni bitirir.

Özdenören'in ilk olarak yayımlanan 'Akarsu' öyküsü Varlık dergisinin 'Köyden Sesler' bölümünde yer alır. Daha sonra haftalık 'Yeni İstiklâl' gazetesi ile 'Soyut' ve 'Diriliş' gibi dergilerinde yayımlanan öyküler, 1967 yılında 'Hastalar ve Işıklar' adlı kitapta toplanır. Yazarın genel anlamda öykü ve yazıları; 'Diriliş', 'Mavera', 'İslam', 'Hece', 'Yedi İklim' ve 'Kaşkar' adlı dergilerde yayımlanır. 'Yeni Devir' gazetesinde yazdığı köşe yazılarını A. Gaffar Taşkın takma adıyla yazan Özdenören, zaman zaman Celil Kahvecioğlu ve Mahmut Çukurova mahlaslarını da

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü./ELAZIĞ, veyselsahin68@myynet.com, vsahin@firat.edu.tr

kullanır. Yazarın 'Aile' isimli öyküsü, Sırpa'ya çevrilirken (1982) yılında 'Çözülme' ve ' Çok Sesli Bir Ölüm' adlı öyküleri ise TV'ye uyarlanır. Özdenören, 1979 yılında 'İki Dünya' adlı denemesiyle Türkiye Milli Kültür Vakfı'nın özel armağanını kazanır. 'Denize Açılan Kapı' adlı eseriyle de 1984 yılında Türkiye Yazarlar Birliği'nin hikâye ödülünü kazanır. Özdenören, 'Ruhun Malzemeleri' adlı denemesiyle 1987 yılı Türkiye Yazarlar Birliği deneme ödülünü alır.

Rasim Özdenören öykünün dünyasına lise yıllarında bir arkadaşının öykü yazmasını söylemesiyle başlar. Yazar birçok söyleşisinde bir arkadaşının yazma hevesini sürdürmesini sağlamak üzere ve onun hatırı için yazmaya başladığını belirtir. Kendisini yazma konusunda yüreklendiren arkadaşı, yazmayı bırakmasına rağmen Özdenören, yazma öykünme ve öykülemeyi bir edim haline getirir. Yazara göre bilinçsizce başlanan yazma serüveni, tam bir zihni bağımsızlıktır ve onun bütün hayatını sararak düşüncelerini kuşatır. (Kahraman, 2007: 16). Kendi dünya algı ve görüşünü, estetiksel düzlemde öykülerinde ela alan yazar, "*Hikâye(yi) düello sahnesi*" (Özdenören 1997a: 142) olarak adlandırır. Bu bağlamda hayatın bütün yönlerini kendi düşünsel dünyasından öykü sahnesine taşıyan yazar, kendi medeniyetinin değerlerini İslamî duyarlılıkla işler.

Özdenören, öykülerinde yaşamın kutsal öyküsünü, geleneksel yaşamın bütünü içinde arar. Bu arayışta yazar kendi değerlerinin farkına varan insanı yüceltir. "*Rasim Özdenören, İslam uygarlığının kendine özgü değer yargılarını ve duyarlılığını öyküye sokmuş, özellikle de insanın ontolojik sorunlarını öykülerinde sorunsallaştırmıştır.*"(Canbaz Yumuşak, 2012: 1283). Özdenören'e göre insan, hayatın başlıca kurucusudur. Çünkü insan yaşamı, başlı başına bir kurulum, kendini tanıma, tanıdıkça yeniden doğma ve dirilmedir. Ona göre insan, ontolojik anlamda kendi varoluşsal gerekleri ve gerçeklerini tanıdıkça "Mutlak Ben" ile gizli, sınırsız ve geçişken bir iletişim ağı oluşturur. Oluşturulan bu ağ, insanın kendi ol(ama)ma süreçlerini, oluş, kılış ve yok oluşlar birlikteliği olarak görünür kılar. Yazara göre insanın kendi ol(ama)ma süreci, insanın kendi benliğinin sınırlarını kavramasıyla başlar. İnsanın benliği ve kimliğinin sınırlarını kavrama isteği, ona göre insanın kendi benliğini tanıması ve bedenine oturmasıyla gerçekleşir.

Rasim Özdenören, eserlerinde toplumsal hayatta meydana gelen değişiklikleri, bu değişikliklerin birey ve toplumda meydana getirdiği çözülme ve dağılışı irdeler. Yazara göre modern çağın metaşalan kişileri, yaşamın kutsal işleyişini acımasızca yok ederken, yarattığı nesnel dünyanın bir parçası olarak da kendi kökensel yazgısını yok eder. Yazar öykülerinde, "*insanlar genelde çözülmüş ve çökmüş toplumun kişileridir. Kültür ve inanç temelleri inkâr edilmiş, yıkılmış bir toplum düzeninden artakalmış insanlardır.*" (Kabaklı, 2006: 722). Özdenören'e göre çözülme ve kendi değerlerini inkâr etme, birey ve toplumu kendilik değerlerinden uzaklaştırarak öz benliğini metalaştırır. Özdenören de insanın kendi olma süreçlerini yeniden olma ve dirilmenin başlangıcı olarak değerlendirir ve öykülerinde önemli değer ve farkedişler bütünü olarak ele alır. Bu fark edişler bütünü sayesinde insan/lar, kendi tözüne ve öz değerlerine dönerek, geleneksel ve insanî değerlerini tekrardan yüceltir. İnsanın, kendilik değerlerine dönerek kendilik bilincini oluşturması, yazar için insanın kendini gerçekleştirerek, kimliksel anlamda çok yönlü olmasını sağlar. (Sağlık, 2007: 63-64).

Birey, dünyaya indiğinden beri bir kuşatılmışlık içindedir. İnsanın kuşatılmışlığı, onun etrafındaki varlık ve nesnelere olan ilişkisiyle alakalıdır. İnsanın kendi varlığını bu kuşatılmışlık içinde anlamlandırıp bilinçlenmesi, tinsel bakımdan kendi sınırlarının farkına varmasını da sağlar. İnsanın varoluşsal problemlerini, "Mutlak" olanın gücü karşısında irdemesi, insan(lığ)ın kendini bunaltılar diyarında mahkûm olarak görmesine neden olur. Bu durum yazarın "*İlk hikâyelerinin de varoluşculuk çerçevesinde değerlendirilmesine*" (Tosun, 1996: 18) rağmen Rasim Özdenören genel anlamda öykülerinde, hayat ve insanın kendilik süreçlerini mutlak olarak Tanrı'nın bir tecellisi olarak adlandırır. İnsanın kökensel anlamda yalnızlığını din, gelenek ve ahlakî değerler bütünü içinde eriten yazar, yalnızlığı kendilik sürecinde bir bunaltıdan çok aydınlanma ve kendini tanımanın başlangıcı olarak görür. "Mutlak Ben" in yani Tanrı'nın varlığını insanlarda bir nur olarak gören yazar, insanı dünyada en değerli varlık ve diriliş eri olarak anlamlandırır. Bu açıdan

varlık ve onun tinsel anlamdaki soylu dirilişi, “İnsanı, dünyadaki her şeyin olduğundan başka bir şey olabileceğini fark etmesine” (Geçtan, 1990: 135) yardımcı olur. Öykülerinde anlatı kişilerinin kemâle erme süreçlerini kendilik değerleri düzleminde ele alan Özdenören, kendi ve kendilik değerlerinin farkındalığını kavramaya çalışan kişilerin dış ile iç dünyası arasında yaşadığı çatışmalar yumağını irdeler. Yazara göre “çağdaş insan”, *tıpkı gerçek bir hamamböceği gibi kendi bilincinde bulunmuyor*” (Özdenören, 2002: 35) ya da bulunamıyor. Bu açıdan kendilik bilincini kavrama süreci, çağdaş insanının ya da anlatı kişilerinin bu sarmal içinde durmadan yol ve yolcu konumunda evrensel bir serüven yaşamasını gerekli kılar. Bu evrensel serüvende kendi sınırlarını keşfeden anlatı kişileri, ‘ben’ ve ‘öteki’, din ve iman ve aşk ile sınanır.

Kendi(ne)liğe Dönüşte: Yol ve Yolcu/luk

İnsan, kendi varlığının soylu kılış ve oluşlarını kavramak için mutlak anlamda kendi bireysel ve toplumsal yaşantısını içselleştirmesi gerekir. İçselleştirilen her oluş ve kılış, tinsel anlamda insanın çatışmalarla dolu bir yolda, yolcu olduğunu kavramasıyla büyük bir fark edişler bütününe dönüşür. Evrensel anlamda yolculuk, geçici olandan, hakikate, insandan “Mutlak Varlığa” geçişi imgeler. (Eliade, 1994: 20-21) İnsan, “Mutlak” olandan aldığı nur ve ilimle kendini anlamlı kılmaya çalışır. Nitekim insan bu süreçte evrensel anlamda dünyaya kök salar ve dünyaya köksaldıkça bir kuşatılmışlık içinde yol aldığını kavrar. Rasim Özdenören’in öykülerinde kendilik sürecinde yol ve yolcu/luk doğum diriliş ve başlangıcı imler. Özdenören’in öykülerinde yol, ‘ayırıcı’ ve ‘birleştirici’ nitelikleriyle öykü kahramanlarının kendi içlerine yaptıkları içsel yolculuğu sembolize eder. Özdenören’in, öykülerinde simgesel anlamda çıkılan her yolculuk, diriliş, ayrılış, dönüş ve bir sınavın başlangıcıdır. “Her yolculuk- uzun veya kısa-bir dünyanın, o dünyaya ait her şeyin geride, arkadan bırakılması anlamına geliyor. Önündeyse bilmediğin bir dünya ve bilmediğin bir istikbal duruyor. Bir gerçek terk edilirken, bir mümkün yol alınıyor.” (Özdenören, 1997a: 11) diyen Özdenören, yol ve yolcu/luk sürecinde kendilik bilincine ulaşma ve kendi değerlerini yüceltme fikrini salık verir. ‘Ansızın Yola Çıkmak’ adlı eserinde yer alan ‘İçi ve Dışı’ adlı öyküde kendi değerler dünyasının farkındalığını kavrayamamış, nereye ait olduğunu ve nereye gittiğini sorgulamayan kişiler ele alınır. Bu açıdan yol, çok zahmetli ve tehlikelerle doludur. Çünkü yolculuk, geçici olandan “Mutlak” olana bir geçiş süreci ve ayinidir. (Eliade, 1994: 21). Öykünün başkışı, otobüsle bir yolculuğa çıkar. Her mola yerinde otobüsünü değiştirerek başka bir yere ve yöne doğru yeni bir yolculuğa koyulur. Yine otobüs değiştireceği bir mola yerinde yabancı bir kadınla tanışır. Kadınla sohbet eden kahraman, kadının kendi olma süreciyle yüzleşir. Karşılıklı sorulan sorular, çıkılan sonsuz yolculukta birey/lerin kendini ve kimliklerini kavrama sorunsalını ortaya koyar. Kadın ile başkışının aralarında geçen diyalogdan anlaşılacağı üzere anlatı kişilerinin dış dünyada yaptıkları yolculuk, özünde onların iç dünyasında başlayan bir yolculuktur. Nitekim kişi düşünsel anlamda yolcuğa çıkmamış veya kendine başkaldırmamışsa içsel yolcuğa çıkamaz. Öyküdeki anlatı kişileri de ilk önce içinde yaşadıkları dünyadan kaçarak kendi içlerine dönerek ilk önce orada yolcu olup yola koyulur. İç dönüş yapılan bu yolculuk, anlatı kişilerin kendiliklerini fark etmeleriyle eylemsel bir başkaldırıya dönüşür. Bu açıdan bu iki yolculuk, hem birbirlerinin sebebi hem de sonucudur. Yazar, bilinçli olarak yol ve yolcu kavramlarını kullanarak evrensel anlamda insanın kendi benliğiyle olan mücadelesini ele alır. Öykü kahramanı, “İnsan kendi kendisinin aynası olabilir mi diye düşünüyorum. Eğer bu mümkünse, insan kendi kendinin dışına çıkma imkânına sahip demektir. Ben şimdi bunu deniyorum. Kendi kendimden kaçıp kaçamayacağımı denemek istiyorum. Bunun için geziyorum.” (Özdenören, 2012a: 29) diyerek insanın kendisiyle olan varoluşsal çıkmazını dile getirir. İnsanın, ayna sembolüyle ilişkilendirilmesi, yazarın insanı Tanrı’nın bir yansıması olarak görmesindedir. Nitekim insan yazarın da belirttiği gibi kendi olma sürecinde çıktığı bu yolculukta ilk önce kendi ve kendinin değerler dünyasının içine oturur. Bu oturma eylemi bedensel ve tinsel olmak üzere ikiye ayrılır. Yazar da buradan yola çıkarak kendi içine dalan ya da oturan insanın ilk önce kendi dışına çıkarak dünya ve kendisinin farkına varacağını vurgular. Zira kendi dışına çıkmaya çalışan insan, “Mutlak” olanın varlığına sığınarak kendini soylu ve değerli varlığa dönüştürür. Yazara göre anlatı kişisinin kendinden kaçması veya buna yönelik girişimlerde bulunması, insan olmanın bir koşuludur. İnsan

kendi kendisinden kaçarak kendini ve değerler dünyasını keşfeder. Öykünün devamında anlatı kişisi, “Benim bilebildiğim tek şey aramaktır, nerede arayacağımı bilmiyorum, ama aramadan durmanın saçma olacağını düşünüyorum, sonunda bir avuntuyla oyalanmış bile olsam.” (Özdenören, 2012a: 29) diyerek dünya hayatının bir yolculuk ve bu yolculuğunda asıl amacının aramak olduğu vurgulanır. Özdenören’e göre bilme ihtiyacı, bütün yol, yolcu ve yolculukların başlıca sebebidir. Yazar, “bilmek” için önce “aramak” gerektiğini belirtir. İnsanın dünya hayatı öncelikle bilme, tanıma ve tatma arzusunun bir sonucudur. Yazar göre, insanın ya da insanlığın bilmesi veya tanınması için mutlak araması gerekir. Dünya hayatında durmadan bir arayış içinde olan insan ya da anlatı kişileri, sanatçıya göre bu süreçte yolcu konumundadır. Bulmak için atılan her adım, kendi yetersizliğini kavrayan insan için bir avuntudur. Çünkü insanoğlu hayatını sürekli bilme, tanıma ve aramakla geçirir. Bu arayış kimi zaman olumlu kimi zamanda ise olumsuz sonuçlanır. Sanatçıya göre kendilik sürecinde çıkılan yolda azimle kendi ve etrafıyla mücadele eden kişiler, mutlak anlamda başarıya ulaşır. Ulaşılan her bilgi ve başarı, bilinmezliğin biraz daha kavranmasıyla daha da derinleşir.

Özdenören’in öykülerinde kendilik sürecinde dünya hayatı yola, kendilik bilincini kavramaya çalışan insan ise yolcu kavramıyla sembolize edilir. Dünya bu yönüyle insanın birçok imtihandan geçtiği bir varolma mekânıdır. Fakat insanın dünya hayatında kendini bilgisiz ve aciz görüp başıboş dolaşması insanın kendilik bilincinden uzaklaşmasındadır.

Özdenören, ‘Kuyu’ adlı öyküsünde başkışisi Yusuf’un trenle bir şehirden başka bir şehre yaptığı yolculuk anlatılır. Öyküde anlatı kişisi Yusuf, simgesel anlamda bütün insanlığı temsil eder. Onun yaşadığı her deneyim, öyküde bütün insanlığın yaşayacağı yaşamaları gereken deneyimler silsilesidir.

‘Kuyu’ öyküsünün başlığı, çağrışım değerleri açısından Hz Yusuf’un kardeşleri tarafından kuyuya atılmasını imler. Kur’an-ı Kerim’in önemli kıssaların biri olan Yusuf kıssası, Yusuf Suresi’nde geçer. Hz. Yusuf, Mısır azizliğine uzanan serüveninde önce derin bir kuyuya düşer. Kuyu, şan ve şöhrete ulaşmanın yoludur. Zira Yusuf, bu kuyuya düşererek kendini bilir ve kendini bildikçe gerçek bilgi ve hakikati kavrar. (Settari, 2002: 167-168). Hz Yusuf’un içerisine düştüğü “kuyu, kişisel bilinçdışı simgesi” (Campbell 2000: 91) ve kendi benlik kuyusudur. Anlatı kişi Yusuf, benliğine dalıp ‘öteki’nin karanlığı ve karşıt değerlerinden uzaklaştıkça kuyunun yutuculuğundan uzaklaşıp aydınlığa ve aydınlanmaya kavuşur. Bu açıdan kuyu, dar ve yutucu bir mekânıdır. Kuyu, psikanalitik açıdan insanın biliçaltını simgelediği gibi insan bedenini de simgeler. Öykülerinde dünyayı, yol yaşamı ise yolculuk olarak anlamlandıran yazar, insan bedenini bir kuyuya, insanı yani özneyi ise burada mahkûm olmuş yolcuya benzetir. Bu yolculuk sonrasında Yusuf, tekkeye sığınarak kendi varlığını kavrar. “Salt ben’ini duyumsamanın (varoluşunun) ilk eşiği niteliğindeki tekke” (Özcan, 2000: 104) geniş mekân boyutunda onun içsel dönüşümünü yaşadığı yerdir. Yusuf’un, yaşadığı ya da yaptığı yolculuk, onun kendiliğe ulaşmak için kat ettiği mesafeyi de gösterir. Yusuf’un yalnız başına yaptığı tren yolculuğunda vardığı yerler -şehir- simgesel anlamda onun karanlık biliç katmanlarıdır. Yusuf’un, benliğinde yaşadığı kendilik mücadelesi, onun biliçaltının karanlık mahzeninden trenle ayrılmasıyla son bulur. Tren, simgesel anlamda Yusuf’un biliçaltı kuyusuna uzatılan merdiven veya ipi imler. Yusuf (insanlık) bu taşıyıcı simge sayesinde kendi bilinç kuyusundan çıkarak aydınlanır. Zira Yusuf öyküde tren aracılığıyla yolculuğu ve aydınlanmasını tamamlar. Bu açıdan yol ve yolculuk, bütün dinlerde önemli bir semboldür ve tinsel aydınlanmayı imler. Otuz üç bölümden oluşan eser, başkışisi Yusuf’un içsel dönüşüm ve erginleşme sürecini ele alır. Erginleşme süreci özünde bir farkındalıklar bütünüdür. Nitekim öykü kişisi Yusuf da önce kendi farkındalığını kavrar.

“-Kimse yok mu
- neresi bura
- yeryüzü mü
- yerle gök arasında cehennemden bir parça mı
-kimse yok mu, yok mu yok mu ?

- ben kimim, ben niçin buradayım, beni kim gönderdi buraya, beni kim kim kim..." (Özdenören, 2010a: 43) diyen anlatı kişisi, kendini bilme ve tanıma aşamasına koyulur.

Öykünün başkisi olan Yusuf, Yusuf ile Züleyha kıssasından haberdardır ve başından geçen olayları, söz konusu kıssa ile örtüştürür. Öykü kahramanı ilk bölümlerde öteki ve onun karşıt değerlerini tercih ederek kendini gerçekleştirmekten kaçınır. Kendisine yapılan çağrılmış olduğu tekkeye gitmeyi tercih ediliyle ruhsal arayışını olumlu anlamda yönlendirmiş olur. Ancak yolculuğun bittiği yerde kahramanın nefsinin temsil eden köpeğe "*Şimdi biz kuyunun içinde miyiz, dışında mı?*" (Özdenören, 2010a: 90) diyerek de olumluya yönelen ruhsal arayışının henüz bitmediğini vurgular.

Kendilik Sürecinde Dine Dönüş

Din, insanlara mutlak anlamda iyi ve kötüyü gösteren ilahî değerler bütünüdür. İnsan, bu değerler bütünü içerisinde kendi tarihsel ve toplumsal kimliğini kazanır. Hegel, "*dinler tarihi, insanın kendi bilincine ulaşma yolunda ilerleyişinin tarihidir.*" (Hegel, 2001: 13) diyerek dinin kendi olma sürecinde ne kadar önemli olduğunu belirtir. Her insan, mutlak anlamda inandığı ve yaşadığı değerlere dönüşür. Özdenören de eserlerinde dinî değerleri yüceltir ve insanın inandığı kutsala dönüşmesi gerektiğini bildirir. Nitekim yazar için İslâmî edebiyat ve kutsal öğretiler, öykü kahramanlarının kendilik süreçlerini tamamlamada yol gösterici değerler bütünüdür. Özdenören bu durumu "*İslâmî Edebiyat tartışması da kendi meselemizdi. Hatta belki de tazelenmesi gereken konulardır onlar. Çünkü yeteri kadar anlaşıldığı kanaatinde değilim*" (Karal-Erdem, 2001: 173) diyerek ifade eder. Bu bağlamda İslâmî ve kendilik değerlerle oluşturulmuş edebiyat, yazar için kendi olmanın en önemli unsurudur.

Özdenören öykülerinde dinî değerleri, İslâmî ve tasavvufî estetikle bütünleştirerek ele alır. Böylece öykülerdeki kişiler, iç aydınlanmasını ve ruhsal doğumunu gerçekleştirir. "*Müslümanın, insana bakış açısı bütünüyle, İslâm uygarlığının kendine özgü değer yargılarıyla özdeşleşir.*" (Özdenören, 1997b: 49) diyen yazar, insan ve İslâm diyalettiğini hayatın bütün alanlarında ontolojik bir kurulma olarak kabul eder. Yazara göre kendi iç dinamikleriyle kul olan insan, ontolojik sınırlarını, İslam medeniyetiyle bütünleştirdikçe aydınlatma sürecini tamamlar. Özdenören, İslam ve insan estetiğini ilk olarak 'Denize Açılan Kapı' adlı eseriyle metnin dünyasına taşır. Öyküde "deniz" ibaresi evrensel bir semboldür. "*Deniz bütün insanlar için en büyük, en değişmez anne simgelerinden biridir.*" (Bachelard, 2006: 131). Bu yönüyle öykülerde deniz simgesi; anne, özgürlük, bolluk, derinlik ve yaşamı ifade eder. Öykünün ismi de bolluk, bereket ve derinliğe ulaşmanın önemini ve mukafatını ortaya koyar. Yazar, öyküde tasavvufî anlamda yeniden dirilmeyi simgeleyen deniz ibaresiyle öykü kişilerinin manevî dünya ve kendi bilinçaltlarına dalmalarını imler. Yazar, deniz simgesini, imgesel düzlemde tasavvuf denizidünyasına eş değer tutar. Zira inanan insanlar için tasavvuf ve o yolda insan-ı kâmil olmak, denizin derinlerinde kendini ve 'iç beni' keşfetmekle eş değerdir.

Tüm dönüşüm öykülerinde, sonsuz çeşitlenme ve doğumun kaynağı olan deniz, anlatı kişilerine olağanüstü yaratıklarla mücadele etme, pek çok tehlikeli engeli aşma ve nihayetinde yolculuğu başarıyla tamamlama imkânı sunar. Kendini bilme ve kendine dönmenin en temel özelliği kendi 'ben'ini yok etmektir. Tasavvufta 'ben'ini yok eden kişinin kalp gözü açılır. Özellikle 'Bir Adam, Karşılaşma, O Zaman ve Öteki' gibi öykülerinde insanın ülküsel anlamda kendini yeniden kurma düşüncesi, dinî değerler etrafında arayış ve birleşmeyi gerekli kılar. Özdenören'in eserlerinde kahramanlar sürekli bir arayış içindedir. İlk eserleri, 'Hastalar ve Işıklar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm ve Çarpılmışlar' da insanın bilinçaltında bastırıldığı ya da bastırmak zorunda olduğu değer dünyasını dışa yansıtan Özdenören, 'Denize Açılan Kapı, Kuyu, Ansızın Yola Çıkmak, Toz' alı eserlerinde insanın metafizik boyutunu ele alır.

'Sabahın Seher Vaktinde Aman' öyküsünde keramet olgusunu yücelten Özdenören, keramet sahibi olmanın, insan ve insanlığın tinsel anlamda olgunluğa erişip bedensel anlamda zaaflarından arınacağını vurgular. 'Karşılaşma' da ise savaşın içinde kurşunlardan kaçan bir annenin düşürdüğü

çocuğu kurtarmaya çalışan bir dedenin ölümü anlatılır. Öykünün başkisi olan dede, öyküleme zamanında iç aydınlamayı tamamlayıp savaş ve özlemlerin ateşinde olgunlaşmıştır. Dede, öyküde bütün insanlığa yol gösteren yüce bireydir. Öykünün başkisi dede, insanlık sevgisini yüceltir. Dedenin öykünün sonunda karın üstünde donarak ölen bebeğe üzülməsi, evrensel anlamda masumiyetini yitiren insanlığa üzülmésidir. “*Ama şimdiki halim olsa, rabıta nedir bilebilmiş olsam kor muydum o bebek ölsün. Efendimin himmetiyle atmaca gibi kapardım ki, keferenin ruhu bile duymazdı, duysa bile kurşunu bu dönüşüme işlemezdi.*” (Özdenören, 1997a: 65). Özdenören eserinde himmet düşüncesi etrafında, toplumsal bir değer olan iyi kul ve insan olma düşüncesini irdeler. Nitekim himmet sahibi olan insanlar, yüksek bir iradeye sahiptir, iyilikte bulunmayı sever ve zor durumda olan insanlara yardım eder. Başka bir deyimle himmet, kişinin herşeyden kendini arındırıp Allah-u Zülcelâl ile murakabeli ve huzurlu olma halidir. Ancak yazar burada dinî değerleri daha derin ve anlamlı kılmak için insanın dünya hayatında yaptığı her güzel şeyi, Allah'ın kendisine verdiği ihsanla yaptığı ve yapacağını hatırlatmasıdır. Nitekim yazara göre her şey, yüce yaratıcının emriyle olur. Yüce yaratıcı, büyüklük ve kudretini keramet ehli insanlar vasıtasıyla diğer insanlara görünür kılar. İnsanoğlu da himmet ve keramet ile kendisinden daha üst mertebede olanlarla birlikte olup dünya ve ahiret hayatını kurmak ve kurtarmak ister.

Yazarın ‘Kuyu’ adlı öyküsünde anlatı kişisi olan Yusuf da, tasavvufi bir kurum olan tekkeye girmek için yola çıkmış, tekkeye ve onun değerlerine dönüştükçe kendini bilip tam olma yolunda girişimlerde bulunmuştur. Öykü, Yusuf’un “bağlanmak” amacıyla hiç bilmediği yabancı bir şehre gelmesiyle başlar. Hz. Yusuf kıssasına telmihlerle derinleşen öyküde kahraman gece geç saatte istasyona iner. Bu saatte tekkeye gitmesinin doğru olmayacağı düşünerek bir otelde geceyi geçirmeye karar verir. Otelde tanımadığı bir kadınla düşle gerçek arasında yasak bir ilişki yaşar. Daha sonra yaşadığı bu günah nedeniyle sabaha kadar kendi kendisiyle hesaplaşır Bu hesaplaşma onun kendisinden kaçmasına ve kuyuya düşmesine sebep olur. Düşüş, onun kendini tanımada ve erginleşmesininde bir ön koşuldur. Bu açıdan kuyu, “*kadın, eş anlamında dahi kullanılır.*” (Eliade, 2000: 43) ve rahmin simgesi olarak kahraman için ideal erginlenme mekânıdır. Kuyu simgesi aynı zamanda cezanın çekileceği, yutucu, dar ve karanlık bir mekândır. Bu bağlamda öyküde dünya, insanın ceza çekmek üzere indirildiği bir kuyu olarak tasavvur edilir.

Babil efsanesinde Allah’a verdikleri sözü tutamadıklarından ötürü Hârut ve Mârut adlı melekler kıyamete dek bir kuyuda baş aşağı sarkıtılmış olarak beklemeye mahkûm edilir. Suçlarının cezasını çekmek üzere bekletilen bu iki melek, kıyamet günü oradan çıktıklarında bağışlanarak arınmıştır. Lakin kuyudan değişim ve dönüşüm yaşanmadan çıkmak mümkün değildir. Kuyu bu özelliği ile pek çok anlatıda işlenen bir motiftir ve insanın karanlık yönüyle hesaplaştığı alandır. Kuyunun içinde insan-ı kâmil olmak için öteki-nefsiyle boğuşan Yusuf, (insanlık) sonunda kuyudan kurtulmanın tek yolunun inanmak ya da bağlanmak olduğuna karar verir. Çünkü gerçek anlamda inanan ve bağlanan insan, günahlardan uzaklaşarak kurtuluşa ve yeniden kuruluşa erer. Yazara göre inanç ve bağlanma, insanın hayatını devam ettirebilmesi için vazgeçilmez temel unsurdur. Çünkü inanç sayesinde insan, boşluk ve hiçlikten kurtulma imkânı bulur. Bütün dinsel inançları reddeden insanın dahi inandığı mutlaka bir şeyler vardır. Tabiki her insan, “Mutlak varlığı” ve onun değerlerini kabul etmeyebilir. Ancak “*Varlık meselesini, Tanrı anlayışıyla çözen İslam dini; ölüm ve ötesini de öte dünya kavramıyla çözmüştür.*” (Özcan, 2007: 97). Özdenören’in öykülerinde Allâh inancı, İslâm inancının insan hayatındaki tezahürleri, en önemli temel izleklerdendir, Ona göre “*İslâmî yaşayış, kuralları, Kur’an ve Sünnet’le öngörülmüş “fizik”, “maddî”, elle tutulur, gözle görülür bir olaydır.*” (Özdenören 2009a: 151). Bu açıdan İslâmî yaşantı, yazara göre insanlığı doğru yola götürecekt önemli değerler bütünüdür. Ancak İslâmî ve kendilik değerlerinden uzaklaşma ve metalaşarak modernleşme, insanî değerlerin yitirilmesine neden olur. Bireysel anlamda yaşanan ötekilik ya da dinsel yozlaşma, toplumun kolektif bilincinde onulmaz hasarlar açar.

“*Bir küfür, bir ilenç içinde yaşıyoruz, dedi, çirkef içinde yüzüyoruz sanki yıllar var ki, bunu hissediyorum ama bize bulaşmaz diye umuyordum. Bu çirkefin içinde doğduğunuz siz şimdi durmadan öteye beriye sıçratıyorsunuz bunu...*” “*Çirkefin her yana bulaştığını hissediyorum (...)*

Şimdi yaşayan herkesin tek tek kirlendiğini görüyorum. Acaba biz bu çirkefe düşmekten kurtulur muyuz diye düşünüyorum, bunun için çırpınıyorum.” (Özdenören, 2012a: 113-114) diyen yazar, küfüre yani günaha bulaşan insanların büyük bir çöküntü içinde olduğunu vurgular. Kendilik değerlerinin kutsal yüzü olan din ve onun öğretilerine ötekileşen birey, yazara göre kendini yitirmiş ve kirlenmiştir. “İnsan Tanrıyı yok sayan bu kadar insan arasında yaşayınca umutsuzluğa kapılıyor. İnsanı yaran peltekletiren bu oluyor...” (Özdenören, 2010b: 41). Yazara göre insanın Tanrı’yı yok sayması, başlı başına bir ötekiliktir. Tanrı ve onun öğretilerinin dünya yaşantısından kovulması, modern-çağdaş insanın en büyük mutsuzluk, huzursuzluk ve umutsuzluk kaynağıdır. Rasim Özdenören için dinî değerler, insana en şerefli varlık olduğunu bildirir ve insanın varlıkların en şerefli olarak kalıp yaşaması için görevler yükler. Çünkü toplumun içinde bulunduğu durum, insanın kişiliği, ruhu ve inancını etkilemektedir. İnsan, küfür ve günahın kirlenmişliğinden gönül ve akıl gözüyle kurtulabilir. Özdenören de öykülerinde dinsel-İslâmî yaşatının insanı bu yozlaşmaktan kurtararak kendine ve değerlerine dönüştüreceğini belirtir.

Özdenören öykülerindeki anlatı kişilerinin birçoğu dinsel ve toplumsal değerleri geliştirme ve yaşatmaya çalışır. Çünkü yazar için dinî değerler, vazgeçilmez yapıcı ve kurucu unsurdur. Tanrı’nın büyüklüğü ve ona duyulan muhabbetin ifadesi olan bütün eylemler, insan(lığ)ı bu dünyada daha da anlamlı kılar. Bu yüzden öykülerdeki inaçlı kişiler, kendilerini Tanrı sevgisi ve onun büyüklüğüne şahitlik eden kullar olarak telakki eder. “Hafız kahvesini içerken Cenabı Rabbülalemin son nefesimizde kelime-i şehadet üzerine ruhumuzu teslim etmek nasip eylesin dedi.” (Özdenören, 2012b: 136). Yazara göre insan, kendi benliğini ve yaratılış kimliğini Allah’ın insanı yücelten değerlerinde bularak insan-ı kâmil olur.

Öykülerinde dünya hayatına yani bedene bağlı kalmanın insanı kirletip zaafa uğrattığını belirten Özdenören, insan hayatının geçici olduğunu sıklıkla işler. “Fenaya değil bekaya gidiyorsun âdeme değil vücudu daimeye sevk olunuyorsun zulümata değil âlemi nura giriyorsun kesrette boğulmayacaksın vahdet dairesinde teneffüs edeceksin...” (Özdenören, 2012b: 137). Yokluk felsefesini tasavvufî anlamda irdeleyen yazara göre her son, “diriliş ve Göklere yükselişin” (Guénon, 2004: 40) başlangıcıdır.

Sonuç olarak dinî değerler, yazarın öykülerinde temel kendine dönüş izleklerindedir. Yazara göre dine ve onun değerlerine dönen birey ya da toplum, karanlık kuyulardan arınmış, derin denizlerden aydınlanmış olarak kendilik düzeyine çıkar.

Kendine Dönüş Sürecinde ‘Ben’ ve ‘Öteki’

İnsan, ‘ben’ ve ‘öteki’ arasına sıkışmış bir varlıktır. İnsan, “bireyleşim sürecini” gerçekleştir-mek” (Gökeri, 1979: 17) için çıktığı bu evrensel yolculukta ilk önce kendi ‘ben’ini ve ‘öteki’ni kavrar. Tanrı’nın kutsal bir tecellisi olarak dünyaya gelen insan, eşref-i mahlûkat olarak sürekli kendini keşfetmeye çalışır. Modern anlamda dünyayı keşfedip dünya hayatına köksalmaya çalışan birey/ler de kendi kimliğinin evrensel çıkmazlarıyla yüzleşmek zorundadır. Bu yüzleşmede aklıyla dünyayı yeniden kurmaya çalışan modern insan, içsel ve bedensel yalnızlık ve çatışmalarını büyütür. Dünyaya tutundukça yalnızlığı artan ve kendi sınırlarını kavrayan insan, içe dönük yeni atılımlarda bulunduğu gibi dışa dönük bedensel arzular da bulunur. Bedene yönelik atılan her adım, insanın metalaşmasına; içe dönük atılan her adım ise insanın aşkınlaşmasını sağlar. Bu açıdan dünyanın dengeleyici ögesi insan olan kendini ne tamamen ‘ben’ ne de ‘öteki’ne adanmıştır.

Özdenören’in öykülerinde ‘ben’ ve ‘öteki’ çatışması, insanın ya da insanlığın ebedî olarak yaşayacağı ya da yaşamak zorunda kaldığı bir gerçektir. Öykü kişileri anlatılarda dünya hayatını sorgularken bu dünyanın simgesel anlamda tutunma noktası olarak görülen kendi beden ve nefislerini de irdeler. Özdenören’in, öykülerinde ‘ben’ ve ‘öteki’ diyalektiği bireyleşme veya kendini gerçekleştirme mücadelesi düzleminde ele alınır.

Özdenören’in öykülerinde ‘öteki’ ile ‘ben’in mücadelesi, anlatı kişilerinin kendi olma süreci-nin en önemli sınavıdır. Öykülerde bilinçaltının kara güçlerinin tutsağı ‘öteki’; “şeytan, köpek-it, beden, meta ve dünya” gibi simgelerle ele alınırken ‘ben’; “ışık, nur, ruh ve ‘Mutlak Ben’” olarak

sembolize edilir. Anlatı kişilerin kendi ol(ma)ması bedensel duygu ve arzularına yenilip evrensel anlamda görevlerinden uzaklaşması olarak görülür. Nitekim Kur'an'da "...*Rabbim acıyıp esirgediği kimseler hariç, insan nefsi onu kötülüğe sürükler...*" (Altuntaş, Kur'an-ı Kerim, Yusuf Süresi: 53) buyrulur. Özdenören 'Denize Açılan Kapı' adlı eserinde, insanın 'öteki ben' ile olan mücadele işi "*genel olarak insanın iç dünyası, daha dar çerçevede ve daha çok olarak da, onun yaşayışındaki çıkmazları, bunalımları...*" (Tosun 1996: 40-42) irdelenir. Öykülerde 'öteki ben'nin esaretinde kötülük ve dünyevi olana yönelen anlıtı kişileri, her adımda biraz daha kendilikten ve içsel değerlerinden kopar. Bu kopuş anlatı kişileri için bir iç hesaplaşmayı da beraberinde getirir. Bu hesaplaşmanın bir yanında 'ben' ve onun açılımları, öbür yanında ise 'öteki' ve onun değerleri vardır. Öykülerde 'ben'i yani kendilik değerlerini kavramış anlatı kişileri, nefsin yani 'öteki'nin arzu ve isteklerini dizginleyerek yeniden doğma ve olma sürecine girer.

Özdenören'in öykülerinde anlatı kişileri sürekli 'öteki'yle köpek-it bir mücadele içindedir. 'İt' adlı öyküde (Özdenören, 1997a: 67-72) 'it' ile hesaplaşan anlatı kişileri, kimi zaman onun esiri, kimi zaman onu yok etmeyi başarmış kişilerdir.

Özdenören öyküde "it" ibaresini sembolik olarak kullanılır. "id" psikanalitik açıdan ele alındığında insanın bilinçaltında bastırıldığı temel içgüdüsel davranışlardır. İd, kişilik ve kimliğin en arkaik, psikik alanıdır ve arzuların karşı konulmaz gücüne sahiptir. Bu bağlamda toplumun temel değerleri ile sürekli bir çatışma içindedir. İd, haz ilkesinin egemenliğinden kurtulamadığı için zaman ve mekânı tam anlamıyla ayırt edemez. Bu yönüyle id, sürekli "*ben*" ve *süperego*" ile çatışma ve ikilem "*ambivalans*" (Alper, 2003: 17) içindedir. Öykü kahramanı da bilinçaltının karanlık yüzü olan, 'it'i -'öteki'ni içinden atmak kimi zamanda efendisinin önüne yani-süperegosunun önüne atarak onun karanlık isteklerini dizginletmek ister. Öyküde anlatı kişisi, biliçdışı ve bilinçaltının sonsuz imgelem düzleminde kendi varlık alanını bulmayı amaçlar. Nitekim karanlık ve yıkıcı yönü olan "*Bilinçaltı, dirimsel içgüdüünün bir belirtisi olarak*" (Jung, 1997: 52) kendi varlık alanının sınırlarını genişletmeye çalışır. Anlatı kişisi, 'öteki'nin yani 'it'in kuşatılmışlığından her kurtulduğunda kendini bilinç ve bilinçdışının geniş ülkü değerler düzleminde bulur. Öyküde bir çatı katında yaşayan kahraman, ötekinin kendi benliğine hâkim olduğu anlarda karşı daire de oturan kadını gizlice seyrederek cinsel arzularını tatmin eder. Bachelard göre "*çatı katı ister küçük, ister büyük ister soğuk ve ister serin olsun, her zaman rahatlatıcıdır.*" (Bachelard, 1996: 38) Öykü kişisi de kendi bilinç düzeyinde bir yükselişe geçerek kendi benliğinin ülküsel sınırlarını kavrar. Zira bilinçdışının simgesel düzlemde yeri olan çatı katı, kahramanın kendi 'ben'i ve 'öteki'ni kavradığı yerdir. Kahramanın cinsel arzularının etkisi altında 'iti' ya da 'öteki' ile yaptığı mücadele, öyküde Beyazid-i Bistami için anlatılan bir kıssayla çıkarılır. Özdenören, birçok öyküsünde anlatıyı daha etkili hale getirmek için geçmişin deneyim ve yaşanmışlıklarından oluşan kıssalarla zenginleştirir. Bu kıssaya göre Beyazid-i Bistami, nefsanî duygularını yani 'öteki'nin isteklerini dizginleyerek onun istek ve arzularının etkisinden kurtulmaya çalışır. Sonunda da karanlık 'öteki' ile olan mücedesini kazanır ve içindeki yıkıcı 'öteki'nden ve onun bedensel arzularından kurtulur. Ancak öyküde kahramanın içinden gelen gizli ses, 'öteki yani nefsanî istek ve duyguları tekrar içine alması gerektiğini ve onun 'öteki ben'i ile sevildiğini söyler. Öykü başkışisi de kıssada olduğu gibi nefsanî duygularından kurtulmak üzere iken 'ben' ve 'öteki'nin mutlak anlamda birbirini bütünlendiğini ve kendisinin insan olarak bu birliktelikten doğduğunu anlar. İnsan bu yönüyle öyküde çift kutuplu bir iradeye sahiptir. 'Mutlak Ben' yani Tanrı da insanı bu yapısıyla anlamlı kılar. Bu yönüyle "*Ben ve Öteki arasındaki ilişki, birbirini determinize eden açılmayan ve yoksayan boyutuyla ontolojik karakterli bir ilişkidir.*" (Korkmaz, 2008: 17). Özdenören de öykülerinin genelinde insanın karanlık ve aydınlık yönlerinin onu insan-ı kâmil yapacağını dile getirerek insan-ı kâmil olmanın büyük bir mücadele sonrası olacağını vurgular.

Yine Özdenören, 'Kuyu' adlı eserinde insanın kendi bireysel ve içsel mücedesini dile getirir. Yazar bu öyküde Yusuf kıssasından yola çıkarak insanın ontolojik mücadelsini ele alır. Kur'an-ı Kerim'deki Yusuf kıssasında, Hz. Yusuf, Mısır azizliğine uzanan hayat serüveninde evvela karanlık ve dar bir kuyuya düşer. Elde edilen izzet ve şeref, bir mihnet çekmeden gerçekleşeme-

yeceğinden dolayı Yusuf, kuyuya –atılır- düşer. Nitekim 'hakikat' Yusuf'a, imtihan kuyusunda kendisini gösterir.

'Kuyu' öyküsünde hayat denilen imtihan kuyusunda insanın mücadelesi simgesel bir düzlemde irdelenir. İşlenen günah sonrasında kendi varlığının soylu yanlarını ihlal eden anlatı kişisi Yusuf, bedensel arzularının etkisiyle 'öteki'nin simgel bir görüngüsü haline gelir. Günahın eylemsel görünümü olan yasak ilişki, Yusuf'un bilinçaltında karşıt değerler düzlemine dönüşmesine neden olur. Zira Yusuf, yaşadığı yasak ilişkinin ardından rüyasında kendisini bir köpek şeklinde görür. "O anda kendisi de iri kara uyuz bir köpek biçimine dönüşüyor..." (Özdenören, 2010a: 35). Yusuf'un rüyasında kendini köpek şeklinde görmesi, onun 'öteki' tarafından yani nefis tarafından kuşatıldığını ortaya koyar. Ancak bilinçaltında bastırıldığı 'öteki', onun 'beni' tarafından ehilleştirilmek istenir. Yusuf'un rüyasında gördüğü köpeğin, kırbaçla ikiye bölünüp yok edilmek istenmesi, bilinçaltındaki karanlık 'öteki'nin her zaman insan tarafından eğitilebileceği anlamına gelir.

Kendi Olma Sürecinde Aşka Dalma

Özdenören'in öykülerinde kendilik bilincine ulaşmanın önemli aşmalarından biri de aşktır. Özdenören'in öykülerinde aşk, "her duyarlı varlığı kapsar, gözetir ve içinde yaşatır." (Campbell, 2000: 186). Özdenören'in öykülerinde aşk, insanı değiştirip dönüştüren en önemli güçtür. Nitekim "Aşk, hayat algımıza ait tüm renklerin, biçimlerin, tanımladığımız ya da tanımlayamadığımız tüm deneyimlerimizin, beğenilerimizin göz kamaştırıcı bir ışık halinde bir insanda / eşyada/ varlıkta/ nesnede tehazür etmesidir." (Tosun, 2006: 80). Aşk, bu yönüyle insanoğlunun dünyayı, kendi kimliği ve benliğini tanıyarak tüm kimlikel değerlere köksalmasını sağlar. Özdenören, aşk kavramını, aşk öykülerinin peşine düşerek yeni anlatım ve imgelerle dile getirir. Sanatçıya göre aşk, kalp, kur(t)uluş, evlilik, kavuşma, birlik, imkânsızlık, ben ve öteki, yalnızlık ve ölüm temaları eşliğinde ele alınır. Özdenören'in öykülerinde insanı soylu şekilde değiştirip dönüştüren aşk, doğma, dirilme, varlaşma ve bir katılma alanıdır. Yazara göre "Âşık olmak bir dikkat olgusu" (Gasset, 2005: 35) olup bütün soylu başlangıç ve bitişlerin varlık bulduğu kutsal bir olma ve dönüşme alanıdır. Yazar bütün öykülerinde, insanın kendi varlık alanı ve sınırlarını kavramasında aşk ediminin önemli olduğunu dile getirir. Bu yönüyle aşk, evrensel anlamda insanın "Mutlak" olana ve kendi benliğine dönüşmesinde yaşanması gereken bir duygudur.

Yazar, öyküleme ve öykünme tarzını oluştururken Batı dünyasının aşk felsefesinden de etkilenir. Bu etkiyi yer yer öykülerinde dolaylı yoldan okuyucuya aktarır. Yazar, Eflatun, Aristo, Kafka, Dostoyevski, Nietzsche ve René Guénon gibi yazarlar ve düşünürlerin görüşlerinden etkilenir. Ayrıca İslamî açıdan aşkı yorumlarken ayet ve hadislerden örnekler veren Özdenören, öykülerinde Yunus Emre, Mevlâna, Fuzûlî, Şeyh Galip ve İbn Arabî gibi düşünür ve sanatçıların aşk felsefesinden derinden etkilenir. İslam ve kendilik eksenli aşk esteğini, Batı'nın insan odaklı aşkıyla bütünleştiren yazar, modern insanın aşk duygusunu ortaya koyar. Geleneksel aşk estetiğinde hiç şüphesiz aşk, Allah'ın insana yaratılışında bahşettiği en büyük lütuf ve insan olmanın farkedişsel bütünüdür.

Özdenören öykülerinde âşık, sürekli sevgiliye yani maşuka yönelme ve ulaşma arzusundadır. Çünkü âşık diğer parçasıyla buluştuğunda bir bütünlük arz eder veya kendini tamamlamış olur. Yazarın öykülerinde aşk, yeniden olma ve tekilleşmedir. İki ayrı beden bütünü farklılarından arınmış olarak tek olma isteği, aşkın tinsel anlamda yegâne açılmıdır. Yazar, aşkın insanları tek bir benlik haline getirdiğini şöyle ifade eder. "Bazen karıştırıyorum: sen mi bensin, ben mi benim, ne bileyim?" (Özdenören, 2012a: 37). Varlığın yaratıldığı andan itibaren aşka meyilli olması ve ona o doğru devamlı çekilmesi, sen'in 'ben', 'ben'in ise 'sen' olmasını gerektirir. Zira insanda her şeyin temeli, âlemin ruhu muharrik-i evvel alan aşk sayesinde olur. Yazar da ilk kaynağa yani 'Mutlak Ben'e dönüşme iştiağını, içsel bir arzu olarak öykülerinde canlı tutar. Bunun için ise binlerce menzili aşp, geniş ve ferah nurlu yollardan geçerek hakikatin kendisine dönüşülmesi gerektiğini vurgulayan Özdenören, öykülerinde 'sen'in, 'ben'de erimesini, aşkın ateş dolu bir yolculukla keşfedilmesi gerektiğini belirtir. Çünkü ona göre 'sen' ve 'ben'den kurtulmak, aşk denizinde

zahirin çokluğundan, tevhidin birliğine ulaşmaktır. Bu yolculukta aşk ve kalp ‘sen’ ve ‘benlik’ davasından vazgeçer. Yazar da öykülerinde aşk ve kalbin, arzusunun öznesi-nesnesine yönelmesini, ontolojik bir gereklilik olarak görür. Bu açıdan aşk, insanı harekete geçiren ilk güçtür. Yazar, “*Aşk bir yalvarmadır: kalbin yalvarışıdır. Aşk, kalbin marifetidir.*” (Özdenören, 2003: 35) diyerek bu durumu ifade eder. Nitekim aşk, kalbin en önemli ve gizli marifetidir. İnsan, bu marifeti dolayısıyla diğer canlılardan ayrılır. Kalp, kaniatin varoluş sebebi olan aşkı, arzuladıkça varlık muhabbet denizine dalmaya başlar. Kalbin yalvarma ve aşk marifeti, yazara göre “ezeli ve ebedî olana” (İzutsu, 1999: 193) yönelik bir muhabbettir. “*Âşık olmanın, bir bakıma kendinden geçmek ve kendini bir başkasına aktarmak ve başkasında yaşamak olduğunu kabul edersek, insanın kendini aşma çabasının bu surette gerçekleşebileceği hususu da anlaşılabilir olur*” (Özdenören, 2003: 79) diyen yazar, aşk vasıtasıyla insanların kendini gerçekleştirebileceğini belirtir. Eğer insan en küçük âlem (mikrokozmik) olarak kendini bu dünyada gerçekleştirirse bütün âlem anlamlı hale gelir. Bunun içinde insanın kendi bedeni ve ‘ben’inden sıyrılarak bizleşmesi, bir başkasında varlaşması, tekleşmesi gerekir. Yazar bu yönüyle öykülerinde insanın bireyleşim sürecinde mutlak anlamda aşka ihtiyacı olduğunu vurgular. İnsan benliğinin karanlık duygu ve arzularından geçmesi için ilk önce kendini bilmesi ve tanıması gerekir. Kendi bilmek ve tanımak aşkın ‘ben’ ve ‘öteki’ arasında ikiliği giderip birleşmesidir. Bu açıdan aşk, insanları birbirine bağyalan temel tümenden gelen bir edimdir.

Özdenören öykülerinde beşerî aşk, ilahî aşkın temelini teşkil eder. Öykülerdeki anlatı kişileri, beşerî aşktan hareketle ilahî aşka yönelir. Yazar birçok öyküsünde, aşkın çift yönlü olarak insanları kendilik düzeyinde kucaklayıp dönüştürdüğünü belirtir. Özdenören’e göre beşerî aşk, tinsel ve aşkın olanın kapsamı aralar ve insanı yaratılışın temel gayesine yönlendirir. ‘Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi sevdim (istedim) ve âlemleri yarattım’ hadisi, her şeyin sevmek eylemi üzerine başladığını açıklar. Bilinmeyi seven Allâh, yaratılışın temel döngüsünü sevmek ve aşk üzerine kurar. Yazar, ‘Toz’ adlı eserinde “*Başlangıçta yalnızca sevilen vardı, sevilen kendini seviyordu, kendi sevgisinden evreni yarattı. Sonra evrene kendini, yani onu sevmeyi esinlendi. Başlangıcı düşünürsen, yerli yerine oturur her şey*” (Özdenören, 2009: 10) diyerek kainatın sevgi üzerine yaratıldığını dile getirir. Yazar öyküde ilahî aşk ve sevgiyi, varoluşun temeli ve özü olduğunu, dolayısıyla bütün varlıkların özünde sevgi olduğunu belirtir. Öyküde “*Ah, sen, elbette sevilen konumunda duruyorsan şimdi*” dedi ses. “*Benim sevgim de senden, senin sevginden fıskırdı...*” (Özdenören, 2009b: 11) diyen anlatı kişisi, ilahî sevgide, Allah’ın bizi hem bizim için hem de kendisi için sevdiği ifade eder. İlahî aşk, yaradılışın dolayısıyla kaniatin kemalini insanla bütünleştirerek aşkın olanı bilmeyi gerektirir.

Yazar öykülerinde tensel aşk ile ilahî aşk arasında ilişkiyi derinlemesine ele alır. Yazara göre tensel aşk, ilahî aşkın bir yansımasıyken, ilahî aşk da tensel aşkın ruhsal dönüşümüdür. “*Tensel aşk, hakikat aşkının dünyevî zemindeki bir provasından ibarettir. Dünyevî aşkının geçirdiği şaşkınlığı çoğu (sadece itirazî bir kayıt olarak “çoğu” diyorum) hakikat aşkın da başından geçebilir. Hakikat aşığı, geçtiği aşk duraklarından her birinde, bir önceki merhalenin aşılması gereken bir durak olduğu hissinden kurtulamaz.*” (Özdenören, 2003: 155). Rasim Özdenören aşkın hallerini öykülerinde sürekli canlı ve diri tutar. “Mutlak” olana duyulan aşk, yazara göre beşerî aşkın ellerinde büyür. Bu süreç, insanın dünya yolculuğu süresince durmadan tekrar edilir. Yazara göre insan severek ve sevilerek kendi sonsuz yolcuğunu hakikatler eşiğinde tamamlayacak tek canlıdır. “*Rasim Özdenören’deki felsefi birikim, tasavvufî derinlik ve sanatçı duyarlığıyla, kapsamlı, çağdaş bir yoruma ulaşır. Özdenören bu üç disiplini de tam bir vukufiyetle meczeder, tek yanlı aşk tanımlarını aşarken bu topraklara ait bir duyguyu/ düşünceyi evrensel olana taşır. Ama aşkı tümüyle soyut bir dünyaya hapsedmez, geleneksel algıyı, çağının diline dönüştürüp zamanın tanıklığını yapar. Aşkı neredeyse bütün irdelerken, kendine hiç sınır koymaz; estetikizmden metafizik dünyaya, felsefeden bilimsel tartışmalara geniş bir düzlemde aşkı zamanın diliyle ifade eder.*” (Tosun, 1996: 81). Öykülerinde aşk ve sevginin insanın varoluşsal bir gerekliliği olduğuna inanan yazar, insanları aşk ve sevgiye meyilli bir varlık olarak konumlandırır. Aşkın tümüyle soyut olmasına karşı çıkan yazar, aşkın tümüyle somut olmasına da karşı çıkar. Özdenören’in

öykülerinde bedensel ve ilahî aşk, birbirini determinize eden açılmayan yönleriyle bir farkedişler bütünü oluşturur. Yazara göre her aşk, kendi zamanın gerekliliklerine göre yaşanmalı ve insanı kendilik değerlerine dönüştürmelidir. Bu açıdan aşk kendini bilme ve tanımanın en önemli unsurudur. İnsan sevdiği ve inandığı ülküsel değerlere dönüştükçe arzusunun öznesine daha da bağlanır. Yazarın öykülerinde belirttiği gibi aşk, bilme tanıma ve karşılıksız bağlanmadır.

SONUÇ

Rasim Özdenören'in öyküleri, çağımızın gerçeğiyle örtüşen, modern hayat ve düşüncenin kimlik ve benliklerde açtığı yaraları, toplumsal ve bireysel boyutlarıyla ele alır. Yazar, "*kimi zaman kavramları yargılamaksızın inceden inceye tahlil eden; kimi zaman da sorduğu ironik sorularla bizleri, gerçek cevapları bulmaya zorlayan bir bilge konumunda durmaktadır.*" (Arıncı, 1999: 94) Özdenören, öykülerinde kendilik bilincinden yoksun kişileri, kendilerini bilme ve tanımaları için kendi ve kendilik değerlerine dön(me)üşmesi gerektiğini ısrarla vurgular.

Rasim Özdenören'in öykülerinin merkezinde öznel anlamda kendi insanı ve onun oluşturduğu medeniyet algısı, genel anlamda ise bütün insanlığın oluşturduğu değerler düzlemi yer alır. Yazar evrensel anlamda insanın, insanlığın ya da kendi medeniyetinin yaşamış olduğu değişim ve dönüşümleri, simgesel düzlemde kendi olma kodlarıyla okuyucuya aktarır. Bu bakımdan "*Rasim Özdenören'in odak noktası insan olan hikâyelerinde; kültürümüzün, değerlerimizin, geleneklerimizin yozlaşması sonucu yaşanan çözülme, önemli bir temadır. Ancak ondan daha önemli olan; hikâye kahramanları tarafından sembolize edilen günümüz insanının, yaşadığı bunalım sonucu öz benliği ile girdiği savaştır.*" (Özgül, 2010: 172)

Sonuç olarak Rasim Özdenören öykülerinde kendi ve kendilik değerlerini; "aşk, 'ben' ve 'öteki' yol ve yolculuk ve din" izlekleri etrafında işler. Yerelden evrensele göndermelerde bulunan yazar, bireyin ontolojik sorunları, ruhsal sıkıntıları ve huzur arayışını, kendi olma sorunsalı ekseninde ele alır.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, Halil vd. (2010), **Kur'an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Bakanlığı Yay., Ankara.
- Arıncı, Cihat (1999), "*Çağdaş Bir Sokrates: Rasim Özdenören*", **Yedi İklim: Rasim Özdenören' e Bir Armağan**, C. XII, N. 107-108, s. 94, Şubat-Mart.
- Bachelard, Gaston (1996), **Mekânın Poetikası**, (Çev., Aykut Derman), Kesit Yay, İstanbul.
- Bachelard, Gostan (2006), **Su ve Düşler**, (Çev., Olcay Kunay), YKY., İstanbul.
- Campbell, Joseph (2000), **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, (Çev., Sabri Gürses), Kabalcı Yay., İstanbul.
- Eliade, Mircea (1994), **Ebedî Dönüş Mitosu**, (Çev., Ümit Altuğ) İmge Kitabevi, Ankara.
- Eliade, Mircea (2000), **Demirciler ve Simyacılar**, (Çev., Mehmet Emin Özcan), Kabalcı Yay., İstanbul.
- Gasset, Jose Ortega Y (2005), **Sevgi Üstüne**, (Çev., Yurdanur Salman), YKY, İstanbul.
- Geçtan, Engin (1990), **Varoluş ve Psikiyatri**, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Gökeri, A.İ. (1979), "*Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması*", **Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Guénon, René (2004), **Dante Ortaçağ'da Dinî Sembolizm**, (Çev., İsmail Taşpınar), İnsan Yay., İstanbul.
- Hegel, G. W. F., (2001), **Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi**, (Çev., Tulin Bumin), YKY., İstanbul.
- Izutsu, Toshihiko (1999), **İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar**, (Çev., Ahmed Yüksel Özemre), Kaknüs Yay., İstanbul.

Kabaklı, Ahmet (2006), “*Rasim Özdenören*”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C. V, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul.

Kahraman, Âlim, (2007), **İşyan Kelimeler- Rasim Özdenören**, Kaknüs Yay., İstanbul.

Karal C.-Ö. Erdem (2001), “*Rasim Özdenören’le, “Ben İsterim ki Bu Öyküler Okunduğunda İnsan Kendini Yücelmiş Hisssetsin”*”, **Kaşgar**, S. 20, s.135-175.

Korkmaz, Ramazan (2008), **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Grafiker Yay., Ankara.

Özcan, Tarık (2007), **Tevfik Fikret’in Şiirlerinde Trajik Durum**, Manas Yay. , Elazığ

Özcan, Tarık. (2000), “*Romanda Sosyal Ortam*”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.10, 2, s. 99-109, Temmuz.

Özdenören, Rasim (1997a), **Acemi Yolcu**, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (1997b), **Ruhun Malzemeleri**, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (1999), **Denize Açılan Kapı**, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2002), **Köpekçe Düşünceler**, *Değişim ya da Sündürülmüş Gerçek Olarak Hayal*, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2003), **Aşkın Diyalekti**, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (2009a), **Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler**, *İslâm’ın Özgünlüğü: İslâm ve Mistik Yaşantı*, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2009b), **Toz**, İz Yay., İstanbul.

Özdenören, Rasim (2010a), **Kuyu**, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (2010b), **Çok Sesli Ölüm**, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (2012a), **Ansızın Yola Çıkmak**, İz Yay. ,İstanbul.

Özdenören, Rasim (2012b), **Çarpılmışlar**, İz Yay. ,İstanbul.

Özgül, Gamze (2010), “*Rasim Özdenören’in Hikâyelerinde Moral Değerlerin Çözülüşü ve Kimlik Bunalımı*”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Settari, Celal (2000), **Züleyha’nın Aşk Derdi**, (Çev., Mehmet Kanar), İnsan Yay., İstanbul.

Şaban, Sağlık (2006), “*Rasim Özdenören ve Yaşar Kaplan’ın Öyküleri...*”, **Hece Öykü**, S. 21, s. 63-73, Haziran Temmuz.

Tosun, Necip (1996), **Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören**, İz Yay. ,İstanbul.

Tosun, Necip (2006), “*Türk Öykücülüğünde Ölüm Algısı*”, **Hece-Öykü** S. 15, s.82-94.

Tosun, Necip (2011), “*Yedi Güzel Adamdan Biri Rasim Özdenören*”, **Hece**, Özel S.21, s.38-52, Ocak.

Yumuşak, Canbaz Firdevs (2012), “*Rasim Özdenören ve Öykücülüğü*”, **Turkish Studies**, S.7/2, s.1281-1299 Bahar.

Yusuf, Alper (2003), **Psikanaliz ve Aşk**, Çizgi Yay., İstanbul.